

22.
7 M.
M
1704 700
Q. D. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC
DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPE REGIO ET ELECT. SAXON. HEREDE,
ETC. ETC. ETC.

DISSERTATIONEM PHILOSOPHICAM,
DE

DAMNO, EIVSQUE
AD RESTITVTIO-

NEM OBLIGATIONE, 1) damnum.
2) restituio.

LOCVM,

IN AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE

CONCESSVM,

VINDICATVRVS,

PLACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI

SVMITTIT

M. JO. GOTHOFR. FORBIGERVS,

AVROBACO-VARISCVS,

RESPONDENTE

PAVLO SCHMIDIO,

MARTISB. MISNICO.

AD D. V. MAIL ANNO MDCCIV.

IN AVDITORIO MAIORI.

VITEMBERGAE,

LITERIS JOANNIS GOTHOFREDI MEYERL

*Summe Reverendo, Generosissimo,
atque Excellentissimo*

**DOMINO
CAROLO OTTONI
BOSEN,**

*Dynastae in Ermlitz & Oberthau/
S. Regiae Majest. Polon. & Elect. Saxon.*

*In Administratione & Tutela
REVERENDISSIMI AC SERENISSIMI
PRINCIPIS ET DOMINI,*

**DOMINI
MAVRITII GVILIELMI,
Episcopatus Martisburgensis Postulati
CONSIARIO,
Consistorii Episcopo- Ducalis DIRECTORI,**

*Et
Capituli Basilicae Martisburgensis PRAEPOSITO,*

DOMINO MEO GRATIOSO,

*Has levissimas pagellas in subjectissimi animi
signum, suorumque studiorum commendationem
sacras esse vult*

PAULUS SCHMIDIUS.

Prooemium.

E damno ejusque ad restitutionem obligatione dicturis vexatissima sese offert quaestio: Quo demum in loco gravissimum hocce argumentum, quod vel ob solam utilitatem cuivis se facile commendare possit, sit evolvendum? Partes hic quasdam sibi vendicant non solum, qui Leges Civiles exponunt, Icti, sed &, qui in Codicis sacri interpretatione versantur, Theologi. Utinam omnes ea, quae par erat, ratione hoc utilissimum caput exponerent, & futurum crederem, ut plures majori animi tranquillitate gaudere possint; Sed pro dolor! licet hoc loco, quod de suis clarissimus GISBERTUS VOETIUS *Select. Disp. Part. IV. p. 613.* effert, & de nostris asserere, multos hanc doctrinam expresse, in actu, (uti loquuntur) signato & sub hoc titulo non pertractasse: cum tamen ob universalem plerorumque hominum in hoc Iustitiae officio praestando defectum perquam frequenter, exserte & plene eadem inculcari atque applicari deberet. Ejus tamen rei

A 2

qvic-

animi
tionem

IUS.

quicquid sit; id saltem certum exploratum-
que esse constat, eos, qui, quae de DEO rebus-
que Divinis sunt cognoscenda, tractant, hanc rem
ex Lege Divina positiva, eaque scripta explica-
re, & in quantum ad Casus Conscientiae perti-
net, cum contra justitiae Sacerdotes de hac
materia loquantur, prouti ex foro externo In-
reque Civili evolvenda, atque adeo magnam
hujus partem absolvere videtur. Sic itaque ni-
hil plane habebunt, quod circa hoc argumentum
dicant, rerum Divinarum humanarumque Tra-
ctatores, Philosophi? Absit, ut hoc asseramus,
id potius omnibus modis defendentes, si ullum
aliud, hoc sane de Damno ejusque ad restitutio-
nem obligatione Caput utramque in Philoso-
phia paginam facere, argumentis & rationibus,
primario ex ratione petitis, confirmandum. E-
jus Tractationem ita ingrediemur, ut non pro-
lixissimam aliquam commentationem in medi-
um simus allaturi, cum hac ratione actum a-
gentes oleum & operam perderemus; Eo potius
diriguntur consilia nostra, ut, quae adhuc ob-
scuriora videbuntur, illustremus, &, quae non
ubivis in Compendio habentur, proponamus,
probatissimos ea in re secuturi Auctores. Pro-
gressus id ipsum docebit, quem ut DEVS feli-
cem esse jubeat, pie precamur!

APH. I.

APHOR. I.

*Qui damnū alteri infert, obligatur utiq̄ve
ad restitutionem.*

ΕΥΘΕΙΣ.

§. I. Poteramus hic in sedem Doctrinae specialiore inquirere; At vero, cum iam inter omnes constet, eandem Philosophiae morali adscribendam, speciatimq̄ve de Iustitia Commutativa Capiti, his neglectis ipsam vocabulorum evolutionem suscipimus, vid. DOMINICUS SOTO *de Iustit. & Iur. Lib. IV. Quaest. VI. Art. I.* Damnū igitur, vel a demendo, vel diminuendo ita dictū, vi vocis nihil aliud est, quam ademptio & quasi diminutio illius, quod nostrum est, sive, ut aliis, ad Subjectum patiens respicientibus, placet describere, est amissio bonorum, quae habuimus, fructuumq̄ve inde resultantium, detractis expensis. In antecessum vero monendum, nos tantum loqui de tali damno, quod culpa nostra alteri inferatur, & ad quod averendum impediendumve per officium vel contractum vel aliam causam tenebamur, quod, nisi praestiterimus, nos utiq̄ve ad restitutionem damni, inde orti, quis negaverit obligari? Conferatur, si placet de Derivatione vocis Damni CHRISTIANUS BECMANUS *de Originibus Latinae Linguae.*

§. II. Cum itaq̄ve, qui damnū patitur, minus, & qui illud infert, plus accipiat, iustitia praecipit, ut talis inde exorta inaequalitas tollatur, auferendo ab altero id, quod plus habet, & addendo alteri tantum, quantum ipsi deest. Hoc vero per Restitutionem fieri in Aphorismo diximus, cuius nomine

quid veniat, quaeritur? Quoscūqve demum hic consulas Auctores, omnes docent, eam nihil aliud esse, quam iteratam quandam statuitionem seu positionem, atqve adeo vivocis duo inferre, partim reddere, praebere & exhibere, partim vero rem & personam in pristinum statum restituere. Vid. GREGORII SAYRI *Clavis Regia sacerdotum Casuum Conscientiae Lib. X. Tract. I. cap. I.* Et, quanquam variae alias hujus vocabuli significationes adducantur, docente id ipsum VOETIO *l. c.* nullam tamen eadem nobis inferre possunt remoram, cum Duce SOTO, *l. all. Art. II.* nomen restitutionis stricte accipiamus, quatenus solum in rebus allatis locum habet, talibus nimirum, quae vel per injuriam surreptae sunt, vel, si juste fuerint acceptae, injuste tamen ultra constitutum tempus retinentur. Ut adeo a restitutione probe distinguendam esse judicemus & quamcunqve aliam solutionem, & gratitudinem, & satisfactionem; Quae omnia tamen saepius perperam confundi, partimqve latius patere ipsa Restitutione, partim vero ejus naturam evertere nemo non intelligit. Justitiae ergo cum sit, aequalitatem constituere inter datum & acceptum, inter damnum & lucrum, haud abs re THOMAS II. 2. *Quaest. 62.* Restitutionem definit per actum justitiae, quo aliena res redditur, & damnum illatum reparatur.

§. III. Ad hanc vero Restitutionem omnes homines obligari dicimus. Cum enim naturalis aequitas postulet, ut fraude ac dolo circumventus in negotiis, ubi bona fide agendum est, restituatur in integrum, profecto non video, quo Jure ullus homo se huic legi subducere possit. Ut hac ratione, giudice

RO-

ROSTEUSCHERO, Gedanensium Philosopho & Theologo non incelebri, minime moremur hic quicquam Judaeos, qui, referente SELDENO de *J. N. & G. Lib. VI. cap. IV. p. m. 713 sqq.* nefas fuisse contendunt Israelitae, retinere ut suum, quicquid alter Israelita perdidit, fas tamen fuisse repertori, rem, a Gentili deperditam, plane ut suam detinere. Vid. ejus *Conclusiones Selectae de Restitutione rei alienae, Gedani conscriptae*. Nec propterea immerito aliorum censuram incurrit H. GROTIUS, qui *Lib. II. de J. B. & P. cap. XIV. §. 1.* de Restitutione verba faciens negat, restitutionem ad Regum actus pertinere. Sed, quemadmodum mali corvi malum etiam ovum datur; Ita quoque aliter fieri non potest, quin ex eo, quod erroneum est fundamentique loco substernitur, alius error oriatur. Nondum enim, ut GROTIUS putabat, res evictae veritatis est, dicere: *Restitutionem ex jure civili venire*, cum contrarium jamdudum docuerint non solum B. OSIANDER & B. ZIEGLERUS in *Notis ad eundem*, sed & nos in subsequenti Aphorismo ostensuri sumus. Neque nos hoc respectu admittimus allatam distinctionem, quia GROTIUS actus Regis, qui regii sunt, separat ab actibus ejusdem privatis. Utraque enim manu admittimus, leges regias seipsis superiores non esse, sufficit, quod Rex legum vigorem, si justus esse voluerit, semper respiciat. Hinc satis erudite JO. CHRISTOPH. BECMANUS in *Not. ad Grotium* monet, eos, qui in libertate naturali vivunt, quorsum Reges omnino referendi, ut ut nemini subjectos, suarum tamen rerum arbitros esse, ita, ut si ab altero in pacto injuste laedantur, ipsi per se restitutionem & supplementum exigere possint; Et, si

Et, si Rex pacto suo inesse aliquod vitium deprehenderit, per seipsum alteri posse declarare, se ex vitioso illo pacto nolleteneri.

§. IV. Duplices ceteroquin fontes seu radices esse, ex quibus quis obligationem Restitutionis contrahat, uno fere ore docetur, *injustam* nimirum *rei acceptionem*, *remque acceptam*, quem quidem posteriorem fontem rectius *modum* vocari posse arbitramur. Priusquam hos fontes expiscamur, monendum, quosdam praeter adductos alios duos adhuc constituere, contractum scilicet & quasi contractum. Vid. FLORENTIUS de COCQ *de Iur. Et Iust. Tract. l. cap. III. Sect. II.* Quamquam his ipsis contradicere nunquam fuerit animus, praeter necessitatem tamen Entia multiplicare supervacaneum esse putamus. Nam, cum Justitia Commutativa circa *συναλλάγματα* seu contractus versetur, docente id ipsum ARISTOTELE *Lib. V. Ethic. ad Nicom. cap. II.* sub his vero & injusta rei acceptio ipsaque res accepta contineantur, non erat, cur in distinctionibus adducendis, speciebus allatis, & generis mentio fiat. Inqvies: Ad omnes contractus requiritur consensus; Qua ratione ergo poteris ad illos referre talem actum, quo quis altero invito rem accepit? Respondemus hoc loco cum GISBERTO ab ISENDOORN *Ethic. Peripat. Lib. II. Cap. XVII. Quaest. IV.* Philosophi Contractus vocem ita late & improprie usurpant, ut sub illa etiam comprehendant varia, quae obligationes pariunt, quae nascuntur aut ex contractu proprie & stricte dicto, aut ex maleficio, aut proprio quodam Jure ex variis causarum figuris. Nobis nunc, relictis aliis distinctionibus, quid injusta acceptio sit, paucis exponendum? Nempe nihil aliud, quam damni-

damnificatio proximi etiam sine ulla laedentis utilitate,
conf. IGNATIVS BVRCKHARDTVS in *Theſibus*
Theol. §. LXXII. Propterea huc referas non solum, quod
primario huc spectat, furtum, sed etiam damnum quod-
vis, vel ex seductione, vel ex homicidio, vel adulterio &c.
resultans. Hanc injustam acceptionem excipit alter fons,
unde obligatio restitutionis oritur, res nempe accepta,
quae est ipsa illa res, circa quam acceptio injusta versatur,
qualis est equus, pecunia &c. ratione furti, virginitas re-
spectu stupri: Ne tamen ita circumscribamus limites, ut
per rem acceptam tantum ea intelligamus, quae a vero
Domino ablata sunt, sed simul ista includuntur, quae ex
Justitia alteri debebantur, & apud nos retinentur, ut loqui-
tur LEONARDVS LESSIVS *de Inst. & Jur. L. II. cap. VII.*
Dubit. V. §. 19.

APHOR. II.

Cum haec non solum in Jure Naturae & Civili,
sed & in Divino positivo suum habeat funda-
mentum.

Ex Deo.

§. I. Ratione Legum Civilium nemo facile litem
movere poterit, cum Restitutionem satis superque iisdem
confirmatam esse his etiam constare putemus, qui vel pri-
moribus saltem labris eandem degustarunt, ut ita nos, a
Jctorum foro plane remoti, lavaremus laterem, siquidem
de prolixa earum allegatione laborare vellemus. Neque
tamen hac ratione quisquam alicujus nos poterit accusare
contradictionis, cum restitutionem ex Jure etiam Civili
deducendam esse nunquam §. 3. *Aphorismi praecedentis ne-*

B

gave-

gaverimus, id saltem in Grótio improbantes, quod eandem
in Jure Naturae fundatam esse iverit inficias. Contra-
rium jam a nobis ostendetur: Enimvero res in propatu-
lo posita est, inesse hominibus naturaliter certa quaedam
principia & placita, Graecis propterea *ἔννοια* dicta, in quo-
rum cognitionem quilibet facile penetrare possit, & quae
doceant, quid honestati consonum, quidve cum conscien-
tiae naturalis dictamine conveniat, conf. ROBERTVS
SCHARROCKIVS *de Officiis secundum Jus N. cap. II.*
p. 133. Cumque alia magis ad praxin pertineant, alia vero
minus, primum inter illa locum occupare hoc: Quod
nemini laesio debeat inferri. Sapientissimus autem
Creator probe intelligens, naturam hominis maxime
corruptam ac depravatam esse, ut propterea & huic legi
facile vis quaedam inferri possit, sepimentum quasi quod-
dam circa hanc constituit, condendo novam, quod nem-
pe damnum, si quod datum fuerit, refarciri oporteat. In-
ter has duas Propositiones tam arctissima est connexio, ut
sublata negataque posteriori & prior statim sit neganda.
Egregie huc facit exasciatum illud Excellentissimi DN.
ROEHRENSEEL, Patroni, Praeceptoris ac Hospitis nostri
pie venerandi, iudicium, quod in *Praelect. Priv. ad KVLPI-
SII Colleg. Grotianum*, speciatim ad *Lib. II. Cap. XVII. thes. I.*
tulit: *Juris, inqviens, naturalis scitum est, ut nemo laedatur,*
& si quod damnum datum fuerit, reparatur: Quod posterius si
abfuerit, vanum est prius. Neque enim citra necessitatem res-
stitutionis a laesione pravitatis hominum unquam abstinerebit, nec ei,
qui damnum passus est, facile fuerit, animum ad colendum cum
altero tranquillam vitam componere, quamdiu istius reparatio-
nem non obtinuerit. Accedit, quod si ad fundamentum
Juris Naturae inadaequatum respiciamus, Socialitatem
nimi-

nimirum, omnino pateat, naturam velle, ut, nisi eandem evertendam velimus, Damnum hominibus illatum restituamus. Hinc eodem Jure, qvo DN. ZENTGRAVIVS in *Tract. de Origine, Veritate & Obligatione Juris Gent. Art. V. pag. 228.* pro admisione & sanctitate Legatorum pugnat, & nos pro restitutione, naturali Jure praecepta, ita concludere queamus: Sine qvo necessarium inter Gentes commercium (imo & non addimus: Sine qvovcunqve hominum Socialitas facta tecta qve conservari) exerceri non potest, de eo, qvin Jure Naturae praecipiat, dubitare non licet. Addatur locus ex CICERONE ibidem adductus, p. 230.

§. II. Quod cum ita sit, non video, qva via Moralitae Pontificii, partim a nobis jam supra allegati, partim & alii defendere possint contrarium. Vel unicum BURCKHARDTUM omnium instar in Scenam producere liceat. Inquit ille *loc. cit. §. CXXXI. Necessitas evidens & maxime urgens, talis scilicet, ex qva grave periculum imminet, & cui aliter subveniri non potest, excusat surripientem a restitutione, etiam tunc, quando ad pingviorem fortunam pervenerit, modo tamen res, in illa necessitate ablata, & in eadem consumpta fuerit.* Haec vero illa ipsa tela sunt quibus jamdudum BURCKHARDTI Antecessores contra saniores Philosophos & Theologos pugnare voluerunt, jamdudum etiam explosa a nostratibus, talia profecto, quae magis elusione, quam refutatione digna sunt. Ostendendum erat eidem, si hanc sententiam propugnare voluisset, utrum concipi possit aliquis necessitatis casus, qui legem Naturae mutabilem reddere possit atque adeo dispensabilem? Jam, cum Restitutio Legis naturalis sit, & simul fundamentum habeat in praecepto

immutabili, de non furando, uti mox ostendemus, sane non apparet ratio, cur in extrema necessitate constitutis peculiare privilegium ratione restitutionis concedendum sit. Inqvies: Vita est bonum hominis omnium nobilissimum; si ergo hoc in discrimine sit positum, illudque inde eripere possim furripiendo rem alienam, eamque non restituendo, nonne ad id faciendum conscientia me obstringit? Resp. negando, cum in re dubia pars tutior semper sit eligenda: Nulla vero lege prohibitum est, fame, modo culpa tua non fiat, vitam ponere, omnino autem furto aliquid alteri subducere neque restituere. In eodem fere luto haeret H. GROTIUS, qui, licet ab illis secessionem facere velit, plurimas addendo limitationes, his ipsis tamen parum proficit, cum, iudice venerando Praeceptore nostro jam citato, obiectum sit in genere illicitorum. Vide, si placet, ejusdem *Praelectiones privat. in PUFENDORF. de O. H. & C. Lib. I. cap. V. §. 23.* Et hunc errorem ortum trahere putamus ex hypothesi Grotiana, qua statuitur, Leges DEI tacitam habere exceptionem summae necessitatis. Leg. ejus *Lib. I. de I. B. & P. cap. IV. §. VII.* & quondam fuisse bonorum omnium communionem, quae in statu necessitatis reviviscat, *L. II. c. II. §. II. sq.*

§. III. Eadem facilitate ostenditur, Restitutionem Juris Divini Positivi esse. Enimvero, poterat hoc loco nobis in antecessum opponi: Quod si Divinum Numen certo tempore hominibus furtum injungat, neque simul restitutionem rerum ablatarum velit, sequatur, illud ipsum neutiquam restitutionem sic praecipere. Antecedens facile ostendes ex loco satis alias trito *Exod. XI, 2.* Sed Theologi subinde ad hunc locum, quid respondendum

dum sit, erudite satis docent, ex certis rationibus ostendentes, factum illud, quo Israelitae Aegyptiis Divino iussu vasa aurea abstulerunt, nullo modo furtum esse dicendum. Conf. inprimis B. PRUCKNERUS in *Vindic. Bibl. ad b. l.* Certum itaque exploratumque manet, Restitutionem fundamentum suum habere in Lege divina: Non furtum facies, *Exod. XX. 15*: Aufer enim bona alterius, quocumque demum nomine veniant, neque restitue eadem, apertum sic admiseris peccatum in hanc legem. Ad Subtilitatem illam, quam SOTO l. c. & subsequ. *Quaest. Art. IV. p. 135.* affert, quasi praeceptum restituendi distinctum sit a prohibitione furandi, jam non attendimus, cum haec pro mente nostra explicata, licet terminis distincta sint, in re ipsa tamen convenient: Ad argumenta enim ejus jamdudum respondit SAYRVS *Lib. X. Tract. I. cap. IV.* speciatim s. 9. *Quinto: Quamvis. &c.* Accedit, quod S. Codex officium Restitutionis tanta cum Emphasi urgeat, ut salus ipsa periclitari, peccatumque non remitti dicatur, ablatum nisi restituatur. Conf. B. OSANDER in *Theol. Casuali Part. VI. cap. V. p. 204.* Ex quo ipso tamen nondum colligere licet errorem Pontificiorum, quasi Restitutio, quemadmodum Justitia commutativa, sit observatu necessaria ad salutem, fundatum in *negotio* eorum *seuda*, quod bona opera sint meritoria vitae aeternae, vel ex congruo, vel ex condigno, licet papicola quidam hanc nostram sententiam cum SOTO vocare velit haeresin & phrenesin. Id quidem non negaverim, Restitutionem pro conditione quadam, ex ordinatione divina necessario praecedente, haberi posse; Sed, quod bona opera speciatimque Restitutio in opere Justificationis & Salvationis vim causae habeant, utpote realem

realem influxum praebentes consecutioni vitae aeternae, cum Scripturis repugnet, nostramque fidei analogiam evertat, id est, quod cum Theologis nostris pie defendimus, quibus etiam hujus rei, tanquam a foro nostro alienae, uberiores discussionem relinquimus. Confer. in primis B. CHEMNITIUS in *LL. Theol. Part. III. p. 26.* cum quo jungatur B. BALTHAS. MEISNERI *Anthropol. S. Disputat. XXIX. Classe IV. Sc.* Addatur B. OSIANDER *Loc. cit. Part. III. c. I. p. 32.*

APHOR. III.

Sive illud Damnum intulerit ipsemet immediate, sive mediate per alium.

ΕΠΙΘΕΙΣ.

§. I. Divisionem hanc nobis offert clarissimus in Romana Ecclesia LESSIUS *loc. cit. cap. XIII.* cujus membrum prius, cum imposterum per plurimos Aphorismos sumus exposituri, ipsumque executores agnoscat causam, nihil amplius restat, quam ut dispiciamus de eo: Vtrum & is ad Restitutionem damni teneatur, qui hoc, mediantibus causis aliis, intulit? Hic recurrendum est ad ea, quae in Doctrina Morum de Imputatione proponuntur, ubi, siquidem ad creaturas rationales habeatur respectus, quae damnum quoddam in aliorum bonis perfecerint, laesis nescientibus, cuinam potissimum hoc sit imputandum, facile determinare poterimus quaesitum, modo probe attendamus, quoniam directe & positive, qui vero indirecte & negative ad damnum concurrerint. Vtrumque concursus exhibet tritissimus ille in Scholis Moralistarum versiculus:

Jussio,

Iuffio, Confilium, Confenfus, Palpo, Récurfus,
Participans, Mutus, non Obftans, non Manifefrans.
Prioribus sex modis directe & positive ad damnum concu-
rimus, reliquis vero indirecete & négative. Circa utrum-
que concurfum plura erant monenda, quae quidem loco
exceptionum effe poffent; At enimvero promiffi memo-
res in hacre explicanda non diu morabimur, B. L. re-
mittentes ad omnes, qui caput de caufis hifce moralibus, ad
actum aliquem influentibus, egregie explanarunt & ad
praefentem materiam applicuerunt, in primis ad illos,
qui haftenus a nobis funt citati.

§. II. Ecquid autem dicendum de creaturis irratio-
nalibus feu brutis animantibus, & quae ab his ratione u-
fus parum diftare videntur, mancipiis? Nonne illorum
Domini, fi damnum intulerint, tenebuntur ad refitutio-
nem? Ubi negare haud poffumus, fi Dominus debitam
circumfpectionem & curam adhibuerit, hoc tamen non
obftante nihilominus damnum per bruta animantia ena-
tum fit, fi folum & expreffum Legis Naturae dictamen
refpiciamus, eundem minime ad refitutioem teneri
Vid. GROTIUS *de J. B. & P. Lib. II. cap. XVII. §. XXI.* cum
brutum confilio & electione deftituatur atque adeo da-
mnum non injuria datum cenfeatur; Quod fi autem con-
sideramus vim Legum civilium, iisdem propter actio-
nem de Pauperie Dominum ad Damni reparationem
obligari nemo negaverit, talesque actiones cum natu-
rali aequitate maxime congruere ftatuimus, licet ita
praecife a jure Naturali non deftitentur. Vid. PUFEN-
DORF. *de J. N. & G. L. II. c. I. §. VI.* Multo magis ergo
Dominus tenebitur ex iisdem legibus damnum, per
mancipia datum, refituere, cum haec a natura liberam
agen-

agendi habeant potestatem, determinatam licet alias in rebus, ad rem familiarem spectantibus, & ita obligationi Restitutionis se subducere nequeant. Destituuntur autem eadem omnibus bonis, &, cum laesus reparacionem damni desideret, Dominus, in eorum corpora potestatem habens, aut debet laedentes tradere, aut, si nolit, pro iisdem satisfacere, nisi his concedere velimus licentiam, omnes pro libidine laedendi. Adstipulari proinde minime possumus LEONARDO LESSIO, servum J. N. obnoxium Restitutioni manere, neganti *L. c. Lib. II. c. XIX Dubit. XVII.*

APHOR. IV.

Tenetur ergo & ille, qui alterius animae damnnum quodam acceleravit, tantum, quantum fieri potest, restituere.

EXPOSITIO

§. I. Haud inconsulto specialioris hujus rei Tractationis initium capesimus ab animae consideratione, cui, cum post angelos nobilissima inter creaturas sit, merito & hoc loco primum adscripsimus locum. Repetendum vero *ex §. 1. Aph. I.* est, quod nobis Damnum nihil aliud sit, quam ademptio & quasi diminutio illius, quod nostrum est, ad quod & animam spectare judicamus, cum DEUS eandem nobis tradiderit non ad perdendum, sed custodiendum. Ejus autem duplicia bona dari scimus, alia nimirum naturalia, quae est ingenium, sanum iudicium &c. alia vero supernaturalia, quae sunt auxilia gratiae Divinae. His, qui alterum privaverit, inducendo eum metu & fraude in peccatum, hunc utique non solum vi charitatis, sed et Justitiae, quam

quam hac ratione laeserat, obligari, ut alter quavis ratione, in Sacris Literis praescripta, ex statu irae ponatur, nemo facile negaverit. Haec, cum ex Scriptura exponenda sint, merito Theologis relinquuntur. Magis ad institutum nostrum spectare videtur illud: An, qui alterum sensu quodam vel usu rationis privavit, ad restitutionem teneatur? De modo, quia ratione ejusmodi damnum inferri possit, non jam erimus solliciti, cum is potius certo respectu Medicorum filiis sit relinquendus; id saltem monentes, nos quaesiti negativae subscribere, ex solida ratione, quod ad ea, quae excedunt vires humanas, nemo plane obligetur: sensus vero ususque rationis ita profecto comparati sunt, ut ablati non nisi a Summo Numine reddi possint. Hac tamen ratione laedens nondum plane liberatus est a poena, quam, nisi veram poenitentiam egerit, DEO, justissimo malorum vindici, dare tenebitur.

§. II. Siccine vero talium nemo illati sui damni rationem reddere debet, & propterea laesus nullam urgere restitutionem? Rem ablatam vix ac ne vix quidem a laedente poterit expectare, cum hic tantae non sit virtutis, ut vel sensum alium, vel novum rationis usum producere queat; Attamen id extra dubitationis aleam positum est, a laedente damna temporalia, ex hac privatione emergentia, laeso restituenda esse, non secus, ac si corpus huius laesisset. Conf. *SATRUS loc. cit. Lib. XI. cap. I.* Quemadmodum enim, qui aliquem in corpore mutilavit, ita, ut propter defectum membrorum, quibus hactenus, ut instrumentis, ad vitae suae sustentationem fuerat usus, de alimentis necessariis sibi nec amplius prospicere possit, huius curam habere, eidemque
C
media

media ad vitam sustentandam exhibere debet; Ita non minori obligationi est adstrictus is, qui alium sensu quodam usque rationis privavit, cum his absentibus in illius scientiae, quam didicerat, exercitio membra non recte applicare possit, vel, si nondum artem aliquam callet, nec in hac rerum facie eandem sibi comparare queat.

APHOR. V.

Quemadmodum est is, qui corpus alterius violavit, vel ipsi laeso, vel hujus heredibus ad restitutionem damni obligatur.

EnDeoic.

§. I. A bonorum animae consideratione recta via progredimur ad bona corporis, quorsum docente BURCKHARDTO l.c. §. LXXIV. omnia illa spectant, quae pertinent ad integram physicam hominis constitutionem, quae sunt ipsa vita physica, membra corporis, ejus item sanitas & integritas membrorum. De singulis, quantum per brevitatem, cui studemus, licitum fuerit, seorsim dispiciemus. Ante omnia vero hoc loco praemitti debet distinctio quaedam, ex Jure civili petita, inter homines liberos & mancipia. Horum corpus eoque spectantia si quis violaverit, ipsisque mortem intulerit, tantum abest, ut damnum inde enatum plane sit inaeestimabile, quin potius per certam pecuniae summam iis, ad quos spectat, refarciri queat; sed alia plane ratio est hominis liberi, qui, si tale damnum passus fuerit, nullo modo ejus reparationem sperare potest. Est enim illud nullo modo aestimabile, & in illis bonis, quae supremum locum inter bona humana tenent, nec quicquam est in

est in hominum potestate, quod huic censeatur aequiva-
lens, ut ita mihi loqui liceat cum LESSIO *c. II. Dub. 1.* Et,
secundum Jurorum regulam, liberum corpus nullam re-
cipit aestimationem.

§. II. Exinde tamen nos nondum alicuius con-
tradictionis poteris accusare, quae sit Thesis inter & ejus
explicationem. Svavisime enim haec, quae locis cita-
tis proponuntur, inter se conspirant, modo distingua-
mus cum laudato FLORENTIO de COCQ *Cap. IV. Sect.*
XIV. p. 101. inter damna personalia & realia: Illa ipsi perso-
nae per injustam laesionem inferuntur; Haec, quae ille,
qui laesus est, vel ejus heredes injuste patiuntur. De-
fendimus itaque hoc, laedentem alterum vel in vita, vel
membris corporis &c. non teneri ratione damnorum per-
sonalium, cum liberum hominum corpus secundum se
non possit aestimari pretio; teneri tamen ratione illo-
rum per Accidens, puta ratione usus, ad quem homo
habet strictum perfectumve jus, quod adeo per occidio-
nem vel mutilationem violaretur. Recte ergo judicat
THOMAS AQUINAS, quod si id, quod ablatum est,
non sit restituibile per aliquod aequale, debeat fieri re-
compensatio, qualis possibilis fit, *Art. II. ad 1. Conf.*
SAYRUS Lib. XI. cap. II. §. 10. Res ceteroquin certa &
explorata manet, homicidam vel mutilatorem teneri
non solum integras expensas, in curationem laesi fa-
ctas, solvere, sed & restituere tantum, quantum spes
lucri, vel tempore adversae valetudinis, ratione mutilati,
vel durante illa & post mortem, respectu occisi, ex officio
vel artificio capeffendivalebat. Paucis: Omnia bona re-
alia resarcire debet laedens.

§. III. Sed gravissimas circa hanc rem movent

C 2

non-

nonnulli controversias. Equidem concedunt, aestimationem lucri, quod ille, qui mutilatus fuerat, per tempus, quo adversa valetudine laborabat, facere poterat, dependere a Viris prudentibus eorumque iudicio; sed in eo nondum conveniunt: Quomodo (1) aestimatio lucri futuri facienda sit, cum, quamdiu occisus fuisset victurus, plane nesciamus? (2.) Quibusnam imprimis occisi heredibus damnum inferens ad Restitutionem teneatur? Quidam ea sunt protervia, ut prioris quaesiti determinationem facile in se suscipere velint, praesupponentes, plerosque homines ad sexagesimum usque annum vitam ducere, ut adeo tantum lucri restituendum sit, quantum ex artificio officioque facere poterat post mortem, si dictum tempus vivendo attigisset. Hypothesis vero admodum incerta est, & per plurimas instantias reddi potest infirma. Satius itaque fieri puto ab illis, qui aestimationem lucri pariter a prudentiorum iudicio dependere arbitrantur: Hi enim, consideratis probe omnibus circumstantiis, videbunt, quidnam aequitati consentaneum sit, quid vero minus? Vid. LESSIUS *l. c. Lib. II. cap. VII. Dub. XX.* Gravioris momenti quaesitum est posterius, ubi, remoto eo, quod ex Iustitia nemo obligetur aliquid occisi animae restituere, putamus, discrimen habendum esse heredum, cum alii sint, quos occisus ex Iustitia alere tenebatur, quique strictissimo nexu unam quasi cum occiso constituebant personam, quorum haud abs re referas Uxorem, Prolem item & Parentes; Alios vero occisus tantum ex Pietate Liberalitateve alebat. Illis igitur, quemadmodum occisor ejusque heredes damnum datum, nisi occisus plenarie ante mortem condonaveroit, resarcire tenetur; sic contra negamus, his, mul-
tomi-

to minus creditoribus, ad damni reparationem obligari.

APHOR. VI.

Nec minus illud Damnum est restituendum, quod quis vel infama, vel in honore percipit.

Εκθεσις.

§. I. Inficias ire non possumus plurima adhuc superesse, quae circa praecedentem Aphorismum poterant afferri, ad bona corporis spectantia: Quod si enim damnum, quod alteri vel per stuprum, vel per adulterium dari potest, considerationi subijcere velimus, dubium non est, quin plurima, quae ad hoc ipsum negotium pertinere videbantur, occurrant, v. g. Ad quid teneatur corruptor virginis, si non ei promiserit conjugium? Porro: Vtrum adulter teneatur aliquid restituere marito adulterae pro injuria, si partus non sit secutus? Ulterius: An secuto partu adultera obligetur restaurare damna, quae ex sustentatione ejus marito legitimisque heredibus oriuntur? & quae sunt ejus generis quaestiones aliae; At enim vero prolixam hujus rei tractationem ratio praesentis instituti non fert, imprimis, cum etiam intelligamus, eandem potius ad Jctos ex parte spectare, partim ita comparatam esse, ut majori cum jure a Viris, auctoritate gravibus, uberiori exponatur. Ad ipsum scopum revertimur, ordine Naturae ipso jubente, ut evolutis iis, quae ad bona superioris ordinis, animae scilicet & corporis, spectabant, ista etiam, quae ad famam honoremque spectant, proponantur, ob arctissimam, quae inter illa cum his intercedit, connexionem. Quam ob causam, quando PETRVS NAVARRA

Cap. XIX. n. 47. contra SOTUM ordinem hunc offendere vult: Quatuor, inquit, sunt bonorum ordines videlicet, animae, corporis, famae (cui annexus honor) & pecuniae.

§. II. Antequam ulterius provehamur, docendum, quid fama, quidve honor sit, & quodnam discrimen inter haec duo intercedat? Fama, in bonam partem accepta, prouti infamiae contradistinguitur, est bonum externum, quod ob mediocrem virtutem seu vitae dignitatem & immunitatem scelerum a bonis non adeo certis tribuitur; Honor autem est bonum externum, quod a prudente virtuteque dedito magno cum affectu & reverentia per certa & evidentialia signa exhibetur illi; qui excellentis virtutis gradu & meritis in Republica fulget. Et, quanquam non ignoremus, honorem quandoque tam ampla significatione accipi, ut non solum famam, sed & gloriam, dilectionem & venerationem ambitu suo complectatur, quemadmodum id ipsum in PLATONIS *Lib. III. de Legibus* probe observavit WENDELINUS *Phil. Moral. Lib. II. cap. V. Tb. I. quæst. I.* Nos tamen haec duo probe h. l. distingvenda esse arbitramur, cum eodem jure, quo FRANCISC. PICCOLOMINEUS *Grad. IIX. cap. XXVI.* Gloriam ab honore discernit, quandam possimus constituere famam inter & honorem differentiam. Eadem se exerit (1) *forma*, quod fama consistat in interna opinione, bene de alterius virtute, sapientia & rebus, praeclare gestis, sentiendo. (2) etiam *gradu*, quandoquidem honor excellentius quid est fama, hanc omnino praesupponens, ARISTOTELI propterea *μεγιστον των ενος αγαθων* dictum, *Et hic. ad Nicom. Lib. IV. cap. III.* Conf. SOTUS *l. c. L. V. quæst. IX.*

§. III. Violatur autem vere aliena fama Detractione seu occulta illius & injusta denigratione seu violatione, vid.

vid. THOMAS AQUIN. II. 2. q^{vaest.} 73. q^{vae}; quot modis
fiat, in eo DD. inter se non conveniunt. Sufficit nos scire,
detractionem debere esse injustam. Ut adeo ad nullam
tenearis Restitutionem, etsi vel maxime alterius crimen
illudque notorium eo loco, ubi ignoratur, patefeceris, cum
id ipsum plane non pugnet cum Justitia, &, qui crimen
commisit, Jus ad famam amisisse censendus; Multo minus
etiam peccaveris, si crimen alterius, ex quo tertio grave e-
nasci possit damnum, detexeris, vel, qui fictis virtutibus fa-
mam sibi comparaverit, in aliorum damnum vergentem.
Prius vero, quam accurate determinemus, quomodo res-
titutio damni, ex famae laesione orti, fieri debeat, monen-
dum, crimen illud aut verum esse, non tamen per alias cir-
cumstantias manifestandum, aut falsum, proptereaque
multo minus imponendum: Si illud, restitutionem Te
praestitisse credas, vel infamatum laudando, vel honorifice
quavis occasione data de eo loquendo, vel Te deceptum
fuisse dicendo, & quae hujus generis aliae sunt formulae;
Si vero hoc, nullum non movebis lapidem, quo falsam ejus-
modi opinionem, in hominum animis exortam, suppri-
mere possis. An vero quoad falsum crimen praeter jam
allatum famam recuperandi modum etiam infamator te-
neatur, damnum, ex famae laesione datum, per pecuniam
restituere, altioris indaginis res esse videtur, quam ut pau-
cis exponi possit lineolis. Quod si tamen quis ea de re no-
strum audire velit iudicium, optime rem decidi posse exi-
stimamus, accurata subjectorum laesorum habita ratione,
cujus ulteriorem explanationem ad ipsum conflictum re-
mittimus. Id praeterea non negaverim, famam, utpote
minus bonum, cum periculo vitae, majoris boni, si paucis-
simos casus excipias, non esse restituendam.

§. IV.

§. IV. Poterat hoc loco aliquis excipere: Quo jure restitutionem honoris affirmare queam, cum notum sit, nullam ejusdem dari? Equidem id verum est, quod, dum aliquis irratione, illusione & subannatione laeditur, hic non nisi injurias ratione propriae personae recipiat, quo respectu facile concedimus, laedentem tantum ad satisfactionem obligari, si tales actus deliberate & serio, animoque irritandi & inhonorandi fuerint peracti; At, quid respondebis, considerans damnum, quod ob acceptam injuriam in animis aliorum enascitur? Homines enim plerumque eo solent esse ingenio, ut videntes, hunc vel illum injuria fuisse affectum, judicent, eundem parvi habendum neque propterea dignum, qui honestorum consortio fruatur. Nonne vides, sic per injuriam illatam alteri enasci damnum, licet hoc, quo nititur, fundamentum admodum lubricum quandoque sit & plane incertum. Nullum ergo dubium, quin & hoc nomine ad restitutionem teneatur laedens. Quomodo vero eadem fieri debeat, quaestio est prolixioris explicationis, quam tamen nervose satis eleganterque expressit BURCKHARDTUS §. CXXII. *Modus, inquit, restituendi honorem, ille requiritur & sufficit, qui secundum gravitatem injuriae, qualitatem personarum, consuetudinem locorum aliasque circumstantias prudentis judicio reputatur sufficiens ad reparandum honorem apud alios laesum.* Quae uberiorius juxta ductum ejus exponere instituti ratio non patitur; Id saltem adhuc adjicimus, quod si ob injurias receptas satisfactio urgeatur, eadem per judicem fit determinanda.

APHOR. VII.

*Bona tandem fortunae qui abstulerit alteri, ad
da.*

damnum inde proveniens laeso ad restitutionem obligatur.

Ex 8019.

§. I. Intelligimus per bona fortunae omnes facultates temporales, extrinsecas, corporales, mobiles & immobiles, quocunqve demum istae veniant nomine. Non igitur curamus illum generaliore bonorum fortunae significatum, quo SAYRVS *Lib. IX. cap. III.* praeter res corporales exteriores etiam famam & honorem ad eadem refert, cum quo etiam B. OSIANDRUM facere patet ex ejus *Theol. Casual. Part. III. cap. 1. p. 33.* Quamquam enim tantis Viris contradicere nullo modo velimus, probe intelligentes, ejusmodi acceptionem probatissimis Scriptoribus, ipsiqve CICERONI admodum solennem esse; Attamen, cum jam praecedente Aphorismo de fama & honore egerimus, praeceuntibus non contemnendis Auctoribus aliis, hic novam de his bonis tractationem instituere supervacaneum esse arbitramur. Fortunam autem non immerito, Duce KROMAYERO in *Theol. Posit. Polem. p. 346.* distingvere possumus in Gentilium & Christianam fortunam: Illius nomine quid veniat, dudum explicatum dedit clarissimo GERARDUS IOANNES VOSSIUS in eruditissimo libro *de Theologia Gentili & Physiologia Christiana Lib. II. cap. XLIII.* Nos vero ita accipimus fortunae terminum, in quantum involvit ordinem & seriem causarum, a divino consilio pendentem, cujus effectum huc inprimis spectare arbitramur.

§. II. Enimvero talia bona ad nos perveniunt vel consentiente vero Domino, vel minus. Per priora ejusmodi bona intelligimus, quae vel mutuo, vel

D

quo

ad
da.

quolibet civili contractu ad nos perveniunt; Ad posteriora vero ea referimus bona, quae vel per furtum, vel rapinam alteri fuerunt subducta. Inqvies: Restitutio in rebus, injuste ablatis, locum habet; Qvales ergo Restitutio dabitur in iis fortunae bonis, quae consentiente eorum Domino atqve ita bono titulo accepimus: Responfionis loco ad §. 4. *Aphor.* nostri 1. provocamus, ubi diximus, duplicem fontem esse, unde restitutionis obligatio oriatur: Ut ut itaqve, qvi rem alienam bono titulo consentienteqve Domino vero habet, ratione acceptionis rei ad restitutionem non teneatur, tenebitur, tamen ratione rei acceptae. Ponamus casum: Commisit quis fidei Tuae aliquam rem usqve ad solemnia Festi Joannis, tu, reddens illi eandem constituto tempore, ejusmodi actu non restitutionem proprie sic dictam praestas, sed simplicem solutionem mutui; At vero, si hanc rem retinueris usqve ad Festum Michaelis, contradicente Domino, obligaris ad restitutionem ideo, qv od ultra constitutum tempus rem injuste retinuisse. Spectat huc omnino quaestio: An depositarius, qvi rem alienam servat, ad restitutionem teneatur, si durante hac possessione eadem perierit? Ad quam non prius potest responderi, quam si consideraverimus, an depositarius Possessor bonae fidei manserit, nec ne? si prius, tantum abest, ut ille ad restitutionem obligetur, ut potius damnum in verum possessorem redundet; Si autem posterius, sicqve res depositarii culpa perierit, tunc talem utiqve ad restitutionem teneri putamus, quae uberior exposuit GREGORIUS SAYRUS *l. c. Tract. III. cap. I. §. 19.*

§. III. Tantum de eo, qvi alienam rem possedit, Domino consentiente; Qvid vero dicendum de his, qvi invito

vito Domino res alienas possident; Et hi sunt in triplici
differentia: Alii enim rem alienam jure emptionis ha-
bent, nescientes, quod Venditor eandem vero Domino
per furtum abstulerit; Alii rem alienam jure emptionis
habent, probe scientes, eam furto esse subductam; Alii tan-
dem, qui ne quidem jure emptionis alienam rem accepe-
runt, sed scientes & volentes eandem injusta invasione le-
gitimo possessori subtraxerunt. De singulis seorsim.
Quod primi generis homines concernit, tenendum, nullo
modo eosdem aliquam debere praestare restitutionem:
Notum enim est, quod, quemadmodum ingenere a resti-
tutione excusat partim impossibilitas, partim ignorantia,
uti circa hoc negotium probe observandum, docente id i-
psum SOTO, *Quaest. VI. Art. III.* Ita nullum est dubium,
quin talis, ex hypothesi in ignorantia involuntaria & in-
vincibili constitutus, plane sit excipiendus ab obligatione
restitutionis. Remota ergo hac ignorantia vi opposito-
rum ponenda ejusmodi ad restitutionem obligatio. Sed
quaeres: Cuinam tunc res ablata est restituenda? Vendi-
torine, an vero legitimo Domino? Controversia sane du-
bitationum plenissima est, & prostant ab utraque parte ar-
gumenta non prorsus contemnenda. Quo minus autem
pro partibus veri Domini stare possimus, svadet tenerrim-
us ille amor, quo nobismet sumus devincti, vi cujus et-
iam teneor, illud, quod ad me spectat, recuperare. Pon-
amus ergo, me ex argumentis plus quam apodicticis vide-
re, me rem, a fure emptam, legitimo Domino restitu-
entem, illo, quod pro hac dedi, pretio privari, sane non pos-
sum aliter, quin & hoc casu, duabus naturae Legibus con-
currentibus, quibus simul non fieri possit fatis, illi morem
geram, quae inter illas primas partes tenere videtur. Plura
non afferimus, cum sciam, hanc rem uberius explicatam,
D 2 argu-

argumentisqve adversariorum responsum esse a clarissimo de COCQ, *l. c. cap. VII. Sect. I.* Talem ceteroquin ad restitutionem fructuum, ex re, quam bona fide acceperat, perceptorum, Domino non teneri arbitramur, licet ea in re contradicentem habeamus cum aliis PUFENDORFFIUM loco, mox a nobis allegando.

§. IV. De secundi generis possessoribus facillimo negotio Tuum nunc ferre poteris iudicium: Cum enim talis vel ipso contractu malam perficiat actionem, oppido patet, eundem & vel solo hoc nomine ad restitutionem teneri; Multo magis ergo sibi contrahet obligationem restitutionis, cum uterque ejus fons supra adductus ad eandem perducant, & nihil aliud sit, quam nova & injusta rei alienae ablatio. Ad nullam ergo restitutionem obligatur verus Dominus, si, ubi rem suam invenerit, iterum auferat. Conf. PUFENDORFF. *de J. N. & G. Lib. IV. cap. XIII. §. 13.*

§. V. Restat ultimum hominum genus, eorum nempe, qui scientes & volentes rem alienam injusta invasione legitimo possessori subtraxerunt, quo de pauca tantum jam a nobis erunt proferenda. Perficitur haec actio duplici ratione & via, furto partim, partim etiam rapina, propter quam furem malaeque fidei possessorem ad restitutionem obligari vel solus Dissertationis nostrae *Aporisismus I.* evincere potest, cum, quod de genere valet, id etiam locum habere debeat in specie. De eo vero inter Moralistas quaestio est: Quales fructus, quos ex re aliena malae fidei possessor perceperat, debeat restituere? Quod fructus huic sint resarciendi, nulla indiget probatione, cum naturaliter, ad quem res spectat, ad eum etiam fructus pertineant. In genere duplicis alias generis hi constituuntur: Naturales, quos natu-

natura sua sponte producit; & industriales, in quibus plurimum versatur humana industria, quos in perceptos & percipiendos subdistingvi inter omnes constat. Et quamquam plures occurrant, ubi & natura & humana industria concurrat, ab illo tamen Subjecto, quod in iisdem efficiendis primario concurrat, semper appellatio est petenda; Si pari virtute influant, fructus erant dicendi mixti. Quae si applicare velimus ad possessorem malae fidei, putamus, eundem ad omnes teneri fructus, adeoque etiam ad illos, quos licet non perceperit, ipse Dominus tamen mediante opera, in rem suam conferenda, si habuisset, percipere potuisset, cum tantum sit restituendum, quantum est ablatum. Eodem ergo jure debet rem furtivam, si perierit, restituere, nisi parile malum apud justum possessorem fuisset timendum.

APHOR. IIX.

Quae igitur per subtile furtum, ludum scilicet prohibitum, alteri auferuntur, etiam restituenda esse arbitramur.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

§. I. Haud inconsulto a nobis neglecta sunt ea, quae alii in hoc capite proponunt de re aliena, quam quis invenerit & ita per occupationem acceperit, nesciens, quisnam verus ejus sit possessor, quaerentes, cui nam eadem sit restituenda? Pontificii haecenus a nobis citati existimant, ad pauperes talem rem inventam spectare; sed cum in praesenti non dispiciamus de eo, quid per charitatem effectum opus, sed quid per justitiam licitum sit; merito ab his secessionem facientes cum

PUFENDORFFIO sentimus, naturaliter ad ipsum bonae fidei possessorem pertinere, licet non negandum, posse in aliqua civitate lege quadam civili praecipui, ut ejusmodi res pauperibus conferatur, *l. c. §. 15.* Ratio vero, cur non ex professo hanc rem exposuerimus, haec est, quia, proprie loquendo, nulla plane eo in casu occurrit restitutio. Ea enim tantum possunt restitui, quae nullam involvunt impossibilitatem. Pone ergo, Te per casum datum Dominum inventae rei nescire, quomodo poteris eidem hanc restituere; & si pauperibus eandem dederis, non restitutionis, sed donationis actionem perages.

§. II. Majori jure coronidis loco hic agimus de ludo prohibito, quem citra omnem injuriam ad furtum retulimus. Equidem id a nobis plane est alienum, ut omnes in universum ludos ex genere humano exclusos esse velimus, id potius affirmantes, quosdam ludos in recreationem animi a natura benevole concessos esse; Eos saltem impugnamus, qui cum Injustitia sunt juncti, proximo ruinam pariunt, rebusque sic stantibus sunt prohibiti. Equidem dantur eorum non pauci, qui nullum ludum naturaliter prohibitum esse arbitrantur, existimantes, si quorundam prohibitio datur, eandem tantum legibus, in Republica bene constituta florentibus, tribuendam esse; His ipsis vero jamdudum respondit B. OSLANDER *Theol. Casual. Part. II. p. 1409. sq.*

§. III. Ne tamen omnem plane omnium aleatorum iram odiumque adversus nos concitemus, hos ludos prohibitos non absolute retulimus ad furtum, sed tantum ad furtum subtile. His ipsis ego quidem facile con-

concefferim, se non intendere, furtum peragere; Sufficit eisdem cum aliis talem actionem eamque ita instituire, ut tandem non possit non rei alienae iniusta ablatio, subsequi. Videor mihi eodem jure hoc loco adducere posse, quae de *αἰσχρολογία* subtili GUILIELMUS GROTIUS de Principiis I. N. c. XI. §. 8. profert verba, vocabulis tantum quadantenus immutatis: Qui occasionem aut causam furto praebet, ille & furtum perpetrasse videtur. Inq̄ues: Volenti non fieri potest injuria. Quod si ergo alter a me petierit, ut ludum cum eo ingrediar, non video, quomodo peccatum & inspecie furtum possim committere? Respondemus cum clarissimo WENDELINO, posse omnino volenti fieri injuriam, si velit unus, quod velle per leges non licet, & faciat alter, quod facere per leges non licet, *Phil. Moral. Lib. I. cap. XXIIIX, Thes. II. quaest. I.* Ex antecedentibus autem cum pateat, nobis de ludis prohibitis sermonem esse, nec cognitu difficile est, sic fieri injuriam. Ne quid adjiciamus de eo, quod nimirum haud inepte Furti definitio ejusmodi prohibitis ludis applicari possit, quandoquidem & hic occurrit (1) acceptatio (2) rei alienae (3) invito Domino. Nec est, ut quis excipiat: Tales ludi fiunt consentiente altero. Ergo non sunt furtum. Ad quam exceptionem respondentes negamus prius. Loquimur enim de ludis prohibitis, in quibus fraudes victoribus instar legum sunt, quibus nemo sane mentis homo suum praebebit consensum.

§. IV. An vero bona, ejusmodi ludo prohibito parta, sint restituenda, non citra rationem quaeritur? Equidem neminem facile reperias, qui negaverit horum bonorum restitutionem; In eo saltem non conveni-

veniunt. An talia reparare per conscientiam & ante
Iudicis sententiam debeamus? LESSIUS, & qui eum se-
quuntur, negativae favent, *l.c. Lib. II. c. XXVI. Dub. III.*
Nos vero his relictis affirmativam defendimus, sequen-
tibus moti rationibus. (1) quia, qui ex talibus ludis pro-
hibitis lucratur aliquid, hoc lucratur cum damno, per
Aphor. I. Dissertationis nostrae restituendo. (2) quia re-
stitutio suum & in Lege Naturali & Divino positivo ha-
bet fundamentum per *Aphor. II.* & propterea non opus,
ut ad restitutionem boni, per ludum prohibitum allati,
Iudicis legumque civilium determinatio accedat.

S. V. Nunc erat deveniendum ad eos, qui ad damnum &
in specie ad furtum cooperantur; Verum enim vero
cum id ipsum ex parte jam supra la nobis *Aph. III.* prae-
stitum sit, tempus etiam non patiat, pluribus eidem rei
inhaerere, dabis veniam, B. L. si jam filum abrumpamus.
Sunt omnino multo plura, quam quae a nobis sunt in
medium producta; Sed nolumus post Homerum Iliada
scribere, nos partes implevisse promissisque stetit exi-
stimantes per ea, quae Tecum communicavimus. Tu
interea nobis ulterius fave, & si quid vel minus
recte, vel admodum leviter dictum fuerit, be-
nevolentia & humanitate Tua corrige.

SOLI DEO GLORIA!

ULB Halle

006 779 824

3

1078

1267

92.

7 M.

M

1704 700

Q. D. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC
DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPE REGIO ET ELECT. SAXON. HEREDE,
ETC. ETC. ETC.

EAM,

D

QVE
PIO. 4

NE, 1) laurum.
2) refiditio.

ORDINE
2) hinc natura

ONI

IGERVS,

M

1078

EYERL

